

ТРАНСГРАНИЧНО СЪТРУДНИЧЕСТВО, ИНОВАЦИИ, СИГУРНОСТ

ас. д-р Дафинка СИДОВА,
Нов български университет

Assistant Prof. Dr. Dafinka SIDOVA,
New Bulgarian University

Резюме: Докладът се фокусира върху ролята на иновативни решения и технологии, които се явяват преки продукти и резултати от реализирането на трансгранично сътрудничество (ТГС) между България и Румъния в периода 2007-2020 г. Чрез създаването и прилагането на иновации, ТГС се явява ефективен инструмент по отношение на повишаването на икономическата, социалната, екологичната и културната сигурност, пътната и транспортна безопасност, защитата на населението и критичната инфраструктура.

Посредством избрани критерии се извършва сравнителен анализ на периодите 2007-2013 г. и 2014-2020 г., за да се провери значението на иновациите в реализирането на трансгранични проекти. Изследват се очакваните резултати и ползи до 2023 г., очертават се водещи тенденции и перспективи по отношение на ролята на иновациите в ТГС и влиянието им върху сигурността.

Ключови думи: трансгранично сътрудничество, иновации, сигурност, сравнителен анализ

Summary: The report presents the role of scenario planning as a strategic tool for exploring cross-border cooperation in the Mediterranean region as well as foreseeing the effectiveness of this cooperation in terms of political, economic, social, environmental and cultural security.

Keywords: scenario planning, cross-border cooperation, Mediterranean region, “wider” security.

Основни параметри на изследването

В рамките на Политиката за сближаване на Европейския съюз (ЕС) действат три основни инструмента за териториално сътрудничество: транснационално, трансгранично и междурегионално сътрудничество. Като специфичен и сложен феномен, ТГС предоставя възможност на съседни общности и власти, разделени от държавна граница, да взимат съвместни решения за преодоляването на общи проблеми и несигурности. В допълнение, „сътрудничеството е неизменен аспект от живота в социума, този термин се използва в много области, например в науката, изкуството, образованието, софтуерната индустрия, интернет технологиите и др.“¹ Нещо повече, продуктите, резултатите и ползите от трансграничните проекти развиват и укрепват иновативния капацитет на участниците, а заедно с това се повишава и сигурността в трансграничната територия, а „сигурността е само идеал, цел, към която трябва да се стремим да се доближим.“²

---

¹ Бахчеванов, Георги. РЕГИОНАЛНОТО ВОЕННО СЪТРУДНИЧЕСТВО В ЮГОИЗТОЧНА ЕВРОПА. В Коларов, Т. (състав. и науч. ред.). Югоизточна Европа: новите заплахи пред регионалната сигурност: Сборник с материали от международна конференция, 2-3 юни 2015 г. Наука, образование, сигурност : Т. 3., С., НБУ, 2016, ISBN 9789545359071, стр. 287

² Радулов, Н. „Разузнавателен анализ“, Аси Принт, С. 2013, ISBN 978-954-9336-81-8, стр. 50

През програмния период 2014-2020 г. България и Румъния реализират трансгранични проекти, чиито резултати пряко или косвено създават и прилагат иновативни продукти, насърчаващи повишаването на икономическата, социалната, екологичната и културната сигурност, пътната и транспортна безопасност, защитата на населението и критичната инфраструктура. В българо-румънското ТГС се включват партньори от осем български области (Видин, Враца, Монтана, Плевен, Велико Търново, Русе, Силистра, Добрич)³ и седем румънски окръга (Мехединци, Долж, Олт, Телеорман, Гюргево, Кълъраш, Констанца) (виж фиг. 1).

Фиг. 1 Карта на българо-румънския трансграничен регион за 2014-2020 г.⁴

В настоящия доклад *обект на изследване* са иновативните технологии и продукти, реализирани в рамките на българо-румънското ТГС. *Предмет на изследване* е ефективността на трансграничните проекти, прилагащи иновации, спрямо повишаването на икономическата, социалната, екологичната, културната, здравната и образователната сигурност, пътната и транспортна безопасност, защитата на населението и критичната инфраструктура.

Защитава се *тезата*, че влиянието на иновативните технологии, продукти и решения, като крайни резултати от трансгранични проекти, върху сигурността, в широкото разбиране на понятието⁵ (както казва и доц. д-р Тодор Коларов „в ЕС сигурността има широки граници“⁶), е позитивно, като заедно с това степента на разработване на иновативни трансгранични проекти между България и Румъния се повишава.

Затова главната *цел* на разработката е да се създаде подходяща среда за сравнение употребата на иновации като резултат от трансграничното партньорство (до 2018 г.), както и за очертаване на неговото бъдещо развитие в дългосрочен план (до 2023 г.). За постигане на целта се изпълняват следните задачи:

- изследване на актуалното състояние на ТГС по отношение на влиянието на иновативните проекти за периода 2014-2020 г.;

³ За програмен период 2007-2013 г. област Разград също е част от трансграничната програма.

⁴ Interreg V-A Romania – Bulgaria [Официален сайт], <http://interregrobg.eu/bg/programme/programme-general-data.html> (посетен на 27.03.2019)

⁵ Повече за понятието „широка сигурност“ виж в Рачев, Валери, Георги Бахчеванов и др. Национална и международна сигурност. С., Св. Георги Победоносец, 2005

⁶ Коларов, Т. ИСЛЯМСКАТА ЗАБРАДКА НА РАБОТНОТО МЯСТО И ОБОСНОВАНАТА НАМЕСА НА ДЪРЖАВАТА. Европа: Глобални заплахи и интегрирана сигурност. Сигурност в Черноморския регион: Сборник научни трудове, С., Научно-технически съюз по машиностроене „Индустрия-4.0“, 2017, ISBN 978-619-7383-07-2, стр. 121

- структуриране на сравнителен анализ на степента на ефективност на партньорството, в резултат на внедряването на иновации, включващ конкретни критерии за ефективност, в рамките на последните два програмни периода – 2007-2013 г. и 2014-2020 г.;

- систематизиране на очакваните резултати и ползи от трансграничните проекти, които са в процес на реализиране до 2023 г.

За ползите на разработката се въвеждат някои ограничения по:

- териториален обхват – българо-румънският трансграничен регион;
- времеви обхват – от 2007 г. до 2023 г.;
- брой добри практики – пет проекта за периода 2014-2020 г.;
- брой критерии за ефективност – два критерия: брой проекти и бюджет на проектите;

Приложената методика включва: дълбинен, комплексен, структурно-функционален и динамичен подход, метод на обработване и анализиране на данни, художествена абстракция, сравнителен анализ.

Анализ на постигнатите резултати за периода 2014-2018 г.

Трансграничната програма Interreg V–A Румъния-България 2014-2020 пет приоритетни оси - „Добре свързан регион“, „Зелен регион“, „Безопасен регион“, „Квалифициран и приобщаващ регион“ и „Ефикасен регион“. В рамките на всяка приоритетна ос са реализирани или са в процес на изпълнение трансгранични проекти, чиито крайни продукти и резултати са с иновативен характер, чрез които се подкрепя и насърчава позитивното влияние върху икономическата, социалната, екологичната, културната здравната и образователната сигурност, пътната и транспортната безопасност, защитата на населението и критичната инфраструктура.

Общият бюджет на трансграничната програма е 258,5 млн. евро, от които 215,7 млн. евро се предоставят Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР). Към м. май 2019 г., от подадени 855 проектни предложения, са договорени 164 проекта на обща стойност 254,2 млн. евро или над 98% възможна усвояемост. От договорените проекти⁷, 58 проекта са успешно приключили, 105 са в процес на изпълнение, а един е прекратен поради невъзможност за съфинансиране от част от партньорите. Реално усвоени са 45,3 млн. евро или 21% от средствата, предоставяни от ЕФРР.⁸

Броят на финализираните, до м. май 2019 г., проекти с фокус върху иновациите е 26, разпределени както следва:

- Приоритетна ос 1 „Добре свързан регион“ – 1 проект („E-bike Net“);
- Приоритетна ос 2 „Зелен регион“ – 12 проекта;
- Приоритетна ос 3 „Безопасен регион“ – 1 проект (GRADE “Съвместна система за предотвратяване и управление на риска за общините Градинари – Малу - Бяла за безопасен и развит трансграничен регион”);

⁷ Повече относно областта на съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси с трансгранични последици, по-специално когато това е необходимо за правилното функциониране на вътрешния пазар, в т.ч. и трансграничните проекти между България и Румъния виж в Danov, D., Kolarov, T., & Ungureanu, D. (2016). *Summary of Application of Regulation (EC) No 44/2001 in Romania and Bulgaria in light of the CJEU Caselaw. Regulation (EU) No 1215/2012 - The Road Ahead.* (B. Gyaurova-Wegertseeder, Ed.). Sofia: Bulgarian Institute for Legal Initiatives. Retrieved from [http://www.bili-bg.org/cdir/bili-bg.org/files/ENG_Analysis_Regulation_\(EU\)_1215_2012_What_it_Offers_and_How_it_Works.pdf](http://www.bili-bg.org/cdir/bili-bg.org/files/ENG_Analysis_Regulation_(EU)_1215_2012_What_it_Offers_and_How_it_Works.pdf)

⁸ Interreg V-A Romania – Bulgaria [Официален сайт], <http://interregrobg.eu/bg/programme/programme-general-data.html> (посетен на 27.03.2019).

- Приоритетна ос 4 „Квалифициран и приобщаващ регион“ – 7 проекта;
- Приоритетна ос 5 „Ефикасен регион“ – 5 проекта.

Част от дейностите по първата приоритетна ос се фокусират върху модернизирането, реконструирането и рехабилитирането на пътната мрежа, което дава възможност за по-сигурна и свободна мобилност на хора и стоки. Проектът „E-bike Net“⁹ спомага за подобряване на планирането, развитието и координацията трансграничните транспортни системи за по-добро свързване с TEN-T транспортни мрежи. Отговорни партньори са: Агенция за регионално развитие и Бизнес център – Видин; Видинската търговско-промишлена палата; Румънска асоциация за електронна промишленост и софтуер - Олтения; Агенцията за малки и средни предприятия – Калафат. Изградена е мрежа от електрически велосипеди, които хората могат да използват, за да се движат свободно в целия трансграничен регион (обхваща 32 града). Закупени са 2350 електрически велосипеди (с безплатен наем), като са създадени 70 пункта със станции за зареждането им. Организиран са 18 събития с електрически велосипеди – промоционални турове и фестивали, които популяризират електрическото колоездене като устойчив вариант на индивидуална мобилност. Резултатите повишават екологичната сигурност, както пътната и транспортната безопасност. Общата стойност на проекта е 0,8 млн. евро (0,6 млн. евро от ЕФРР).

Проектите по втората приоритетна ос подобряват екологичната и културната сигурност, като се осъществяват проектни инициативи, целящи опазването и промотирането на природното и културно наследство в региона. Подобни дейности допринасят за укрепване на туристическия потенциал чрез производство на нови продукти, въвеждане на иновативни услуги, привличане на чуждестранни инвестиции, разширяване на търговската мрежа на представители от малкия и среден бизнес. Един от проектите е „Интерактивна визуализация на древноримското културно наследство в трансграничния регион между България и Румъния“¹⁰, чийто общ бюджет възлиза на почти 0,5 млн. евро (0,4 млн. евро от ЕФРР). Отговорни партньори са: Русенски университет „Ангел Кънчев“; Регионален исторически музей – Русе; Музей за национална история и археология - Констанца. Основните дейности в обхвата на проекта са:

- разработена е съвместна стратегия за опазване и популяризиране на исторически и културно значимите обекти от долната част на Римския Лимес, културен обект -кандидат за включване в списъка за световно наследство на ЮНЕСКО;
- създадени са повече от 140 3D цифрови модела на артефакти и други културни ценности, които се предлагат на постоянни изложения в участващите музеи;
- разработена е интерактивната веб-базирана информационна платформа, достъпна на www.romanforts.eu;
- разработени и достъпни за свободно изтегляне от Android и iOS са мобилните приложения на RomanForts;
- проведени са две мероприятия за обучение с фокус върху безпилотни летателни апарати (март 2017 г. в Констанца) и на сканиране и отпечатване технологии 3D (април 2017 г. в Русе). Възможностите за реализиране на тези технологии за цифровизация, визуализация

⁹ E-bike Net [Официален сайт], <http://danube-ebike.net/en/home/>, (посетен на 27.05.2019)

¹⁰ PROJECT ANCIENT ROMAN CULTURAL HERITAGE INTERACTIVE VISUALIZATION ENVIRONMENT FOR THE CROSS BORDER AREA BETWEEN BULGARIA AND ROMANIA – ARCHIVE CODE 15.2.1.038 INTERREG V – A ROMANIA - BULGARIA [Официален сайт], <https://www.archiverobg.eu> (посетен на 27.05.2019)

и популяризиране на древното римско културно наследство са представени пред широката общественост и целевите групи на проекта;

- закупено е специализирано оборудване, включително 3D принтери, 3D скенери, дроне, професионални видеокамери и др.

С реализирането на проектите по Приоритетна ос 3 се цели да се подобри съвместното управление на риска в трансграничния регион, което безспорно съдейства за повишаване на защитата на населението и критичната инфраструктура. Проектът GRADe “Съвместна система за предотвратяване и управление на риска за общините Градинари – Малу - Бяла за безопасен и развит трансграничен регион”¹¹ цели да постигне по-добро съвместно управление на рисковите ситуации в трансграничната зона Бяла (област Плевен, България) – Гръдинари, Малу (окръг Гюргево, Румъния). Отговорни партньори са: общини Гръдинари и Малу (Румъния) и община Бяла (България). Основни резултати от проекта са: закупено оборудване (2 багера, 2 моторни помпи, 3 електрически генератора, трактор с ремарке и гребло за сняг, камион за вода и пяна, преносими радиостанции и мобилни телефони); изготвени са насоки за общо управление на природни бедствия и други извънредни ситуации в Бяла, Градинари, Малу; проведена е мащабна осведомителна кампания относно управлението на риска, включително 12 семинара в училища и 4 обществени дебати; организирани са съвместни мероприятия на теми „Наводнения“ и „Пожар“ в община Бяла (03.05.2018 г.) и в община Малу (05.06.2018 г.). Общата стойност на проекта е 0,7 млн. евро (0,6 млн. евро от ЕФРР).

Най-общата цел на проектите по Приоритетна ос 4 е да се създаде интегрирана трансгранична зона за заетост и трудова мобилност. С други думи, резултатите от проектите повишават икономическата и социалната сигурност. Един от финализираните проекти е „Трансгранични центрове за устойчива заетост в областта на информационните технологии, туризма и селското стопанство”¹² на обща стойност почти 0,4 млн. евро (0,3 млн. евро от ЕФРР). Целта на проекта е да се подобрят условията за трансграничен труд и пазарните условия към един интегриран пазар с по-високи нива на заетост. Отговорни партньори: Cross Border Association Equilibrium Environment (C.B.A.E.E) (Romania); Национален туристически клъстер "Български наръчник"; Регионален Агробизнес център – Видин. Най-важните резултати са:

- разработени са: Обща стратегия за устойчива заетост; наръчници за съвместни инвестиции и създаване на заетост; виртуален център за съвместни бази данни за безработни/търсещи работа и за местния трансграничен бизнес;

- проведени са съвместни обучения и подпомагане в селското стопанство, туризма и информационните технологии;

- създадени са: три центъра за устойчива заетост; онлайн обучителна платформа, съобразена със специфичните нужди на търсещите работа; трудова борса за устойчива заетост.

Петата приоритетна ос изисква от проектите да повишават капацитета за сътрудничество и ефикасността на публичните институции, като по този начин се благоприятства състоянието на националната сигурност в различни нейни аспекти. В тази връзка проектът „Иновативни практики и услуги в образованието”¹³ цели да се увеличи

---

¹¹ GRADe – Joint risk prevention and management system for Gradinari – Malu – Byala communities [Официален сайт], <http://graderobg.eu/en/home/> (посетен на 27.05.2019)

¹² Трансгранични центрове за устойчива заетост в областта на информационните технологии, туризма и селското стопанство [Официален сайт], <https://www.sem-centres.eu>. (посетен на 27.05.2019)

¹³ Иновативни практики и услуги в образованието [Официален сайт], <http://robgi173.eu>, (посетен на 27.05.2019)

капацитетът за сътрудничество и ефективност на образователните институции в трансграничния регион чрез подобряване на учебната среда. Стремешът е да се подобри качеството на образованието, да се предотврати нападането от училище, както и да се задържат децата в класната стая. Общият бюджет е почти 0,2 млн. евро (0,15 млн. евро от ЕФРР). Отговорни партньори са: Основно училище „Христо Смирненски“ (гр. Генерал Тошево, област Добрич, България) и Училище „Адриан В. Радулеску“ (гр. Мурфатлар, окръг Констанца, Румъния). Важни резултати: два подпомагащи трансгранични механизми за засилване на капацитета за сътрудничество - разработен общ стратегически пътеводител с методологични дейности и най-добри практики за предотвратяване нападането от училище; информационна система – уеб сайт с виртуален методологичен център и библиотека; училищен вестник. В същността си проектът е насочен към повишаване на образователната сигурност, която е обект на изследване от редица съвременни учени, в т.ч. и от проф. Георги Бахчеванов, д.н., който изследва ролята на иновациите при прилагането на платформи за електронно обучение в областта на сигурността и отбраната.¹⁴

Сравнителен анализ

За да бъде структуриран сравнителен анализ на ефективността на българо-румънското ТГС, вследствие на създаването и прилагането на иновативни решения и продукти, е необходимо въвеждането на критерии за ефективност. Първият критерий, по който се извършва сравнението, е броят договорирани проекти – K1_{бр.проекти}. За втори критерий се избира бюджетът, нужен за реализиране на проектите – K2_{бюджет проекти}.

Резултатите от събраните и обработени данни¹⁵ от двата програмни периода, по отношение на общия брой трансгранични проекти с иновативен характер, които имат благоприятно влияние върху икономическата, социалната, екологичната, културната, здравната и образователната сигурност, пътната и транспортната безопасност, защитата на населението и критичната инфраструктура, са представени на диаграма 1. Тенденцията, която се очертава, е на нарастване със 51%. Въпреки това обаче, дялът на общия брой иновативни трансгранични проекти е едва 32% от общия брой договорирани проекти в периода 2014-2020 г.

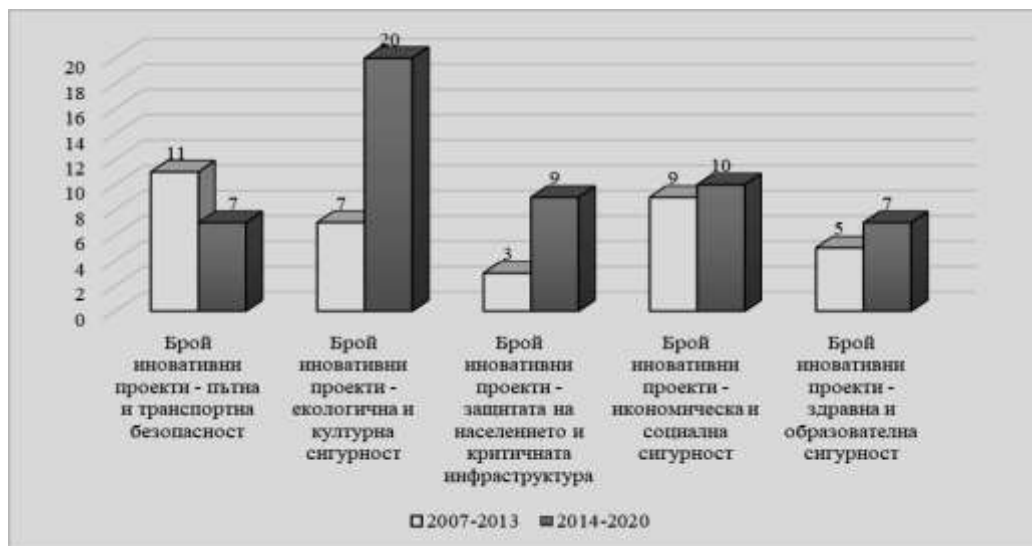

Диаграма 1. Сравнителен анализ по K1_{бр.проекти} - общо

¹⁴ Бахчеванов, Георги. Иновации при прилагането на платформи за електронно обучение в областта на сигурността и отбраната. В Сборник доклади от международна научна конференция Военна академия „Георги Стойков Раковски“ – 105 години знание в интерес на сигурността и отбраната, ВА „Г. С. Раковски“, София, 2017. ISBN: 978-619-7478-00-6, стр. 23 - 26

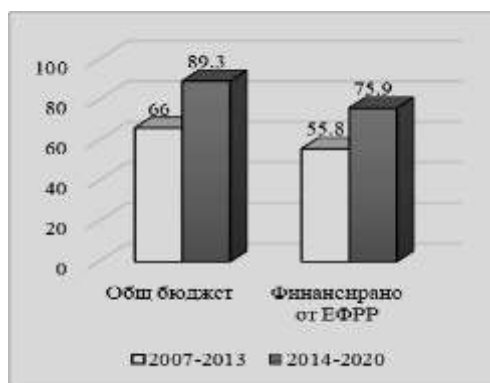
¹⁵ Interreg V-A Romania – Bulgaria [Официален сайт], <http://interregrobg.eu/bg/programme/programme-general-data.html> (посетен на 28.05.2019) и Програмата за трансгранично сътрудничество Румъния-България 2007-2013 [Официален сайт], <http://www.cbcrromaniabulgaria.eu/index.php?page=proiecte-lista>, (посетен на 28.05.2019). При обработването на данните, проектите се квалифицират от автора според аспектите на „широката сигурност“, като се вземат предвид заложените от отговорните органи характеристики, цели и постигнати резултати за всеки отделен проект. При класифицирането на проектите се внимава също за факта, че спецификите на даден проект следва да са в синхрон със същността (в теоретичен и приложен план) на конкретния аспект, към който е причислен проектът. Повечето от проектите оказват влияние върху два или три аспекта.

На диаграма 2 е показано разпределението на броя иновативни проекти според аспекта на сигурност, върху който оказват влияние техните резултати и продукти. При четири от изследваните аспекти се констатира повишаване на ефективността, като най-висок ръст има при броя иновативни проекти, подобряващи екологичната и културната сигурност – почти два пъти. Негативна, обаче, е тенденцията при броя иновативни проекти, спомагащи за по-добра пътна и транспортна безопасност – отчита се спад от 36%.

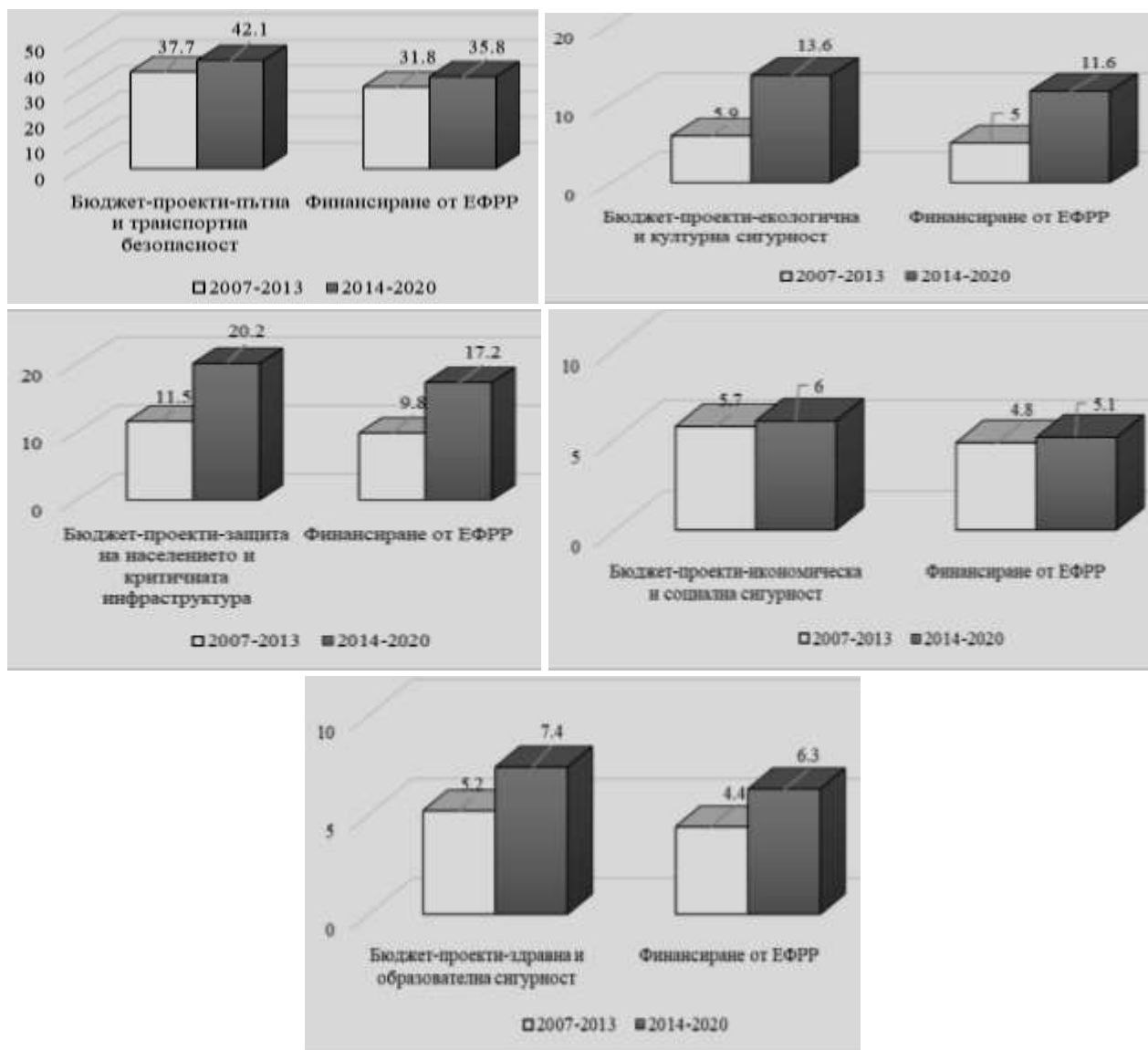
Диаграма 2. Сравнителен анализ по K1_{бр.проекти} - по аспекти

Както се вижда на диаграма 3, сравнявайки ефективността на ТГС между България и Румъния, вследствие ролята на иновациите, по K2_{бюджет проекти} се отчита повишаване през настоящия програмен период 2014-2020 г. Позитивна е тенденцията както по отношение на общия бюджет на иновативните проекти (+35%), така и спрямо стойността, усвоена от ЕФРР (+36%).

Диаграма 3. Сравнителен анализ по K2_{бюджет проекти} (в млн. евро) - общо

При всички от изследваните пет приоритетни сфери се наблюдава ръст по K2_{бюджет проекти} (виж диагр. 4). Най-голям ръст се отчита при екологичната и културната сигурност (по почти 1½ пъти за общия бюджет и за усвоените от ЕФРР средства). Най-малко нарастване има при общия бюджет и усвоените средства за иновативни проекти, допринасящи за по-добра икономическа и социална сигурност (съответно с 5% и с 6% за финансирането от ЕФРР).

Диаграма 4. Сравнителен анализ по К2 бюджет проекти (в млн. евро) – по аспекти

Перспективи за развитие до 2023 г.

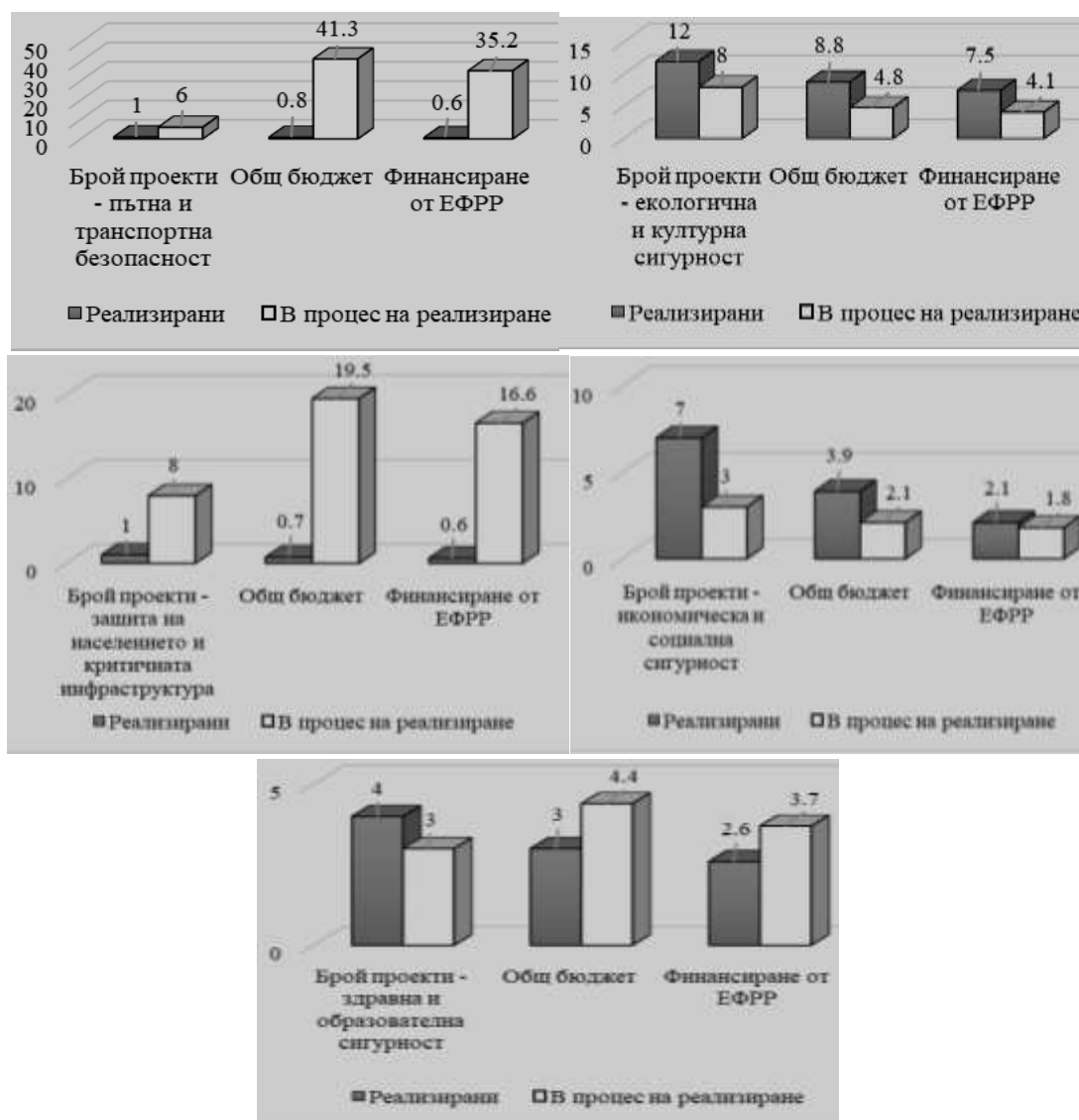
Следващата задача е да се обобщят очакваните резултати и ползи от договорените трансгранични иновативни проекти, които предстоят да бъдат реализирани до 2023 г. 51% от трансграничните проекти за периода 2014-2020 г. са в процес на реализиране. Тяхната стойност представлява по 81% от общия бюджет и от средствата, предоставени от ЕФРР, за осъществяването на всички 53 проекта, насърчаващи иновациите и допринасящи за по-сигурна и по-стабилна среда (виж диагр. 5)

Диаграма 5. Брой проекти с бюджета им (в млн. евро), финализирани до м. май 2019 г. и в процес на реализиране до 2023 г. - общо

Анализирайки броя проекти в процес на реализиране и бюджета, необходим за изпълнението им, по аспекти, се установява, че се очаква да бъдат приключени до 2023 г. най-много проекти с иновативен характер, благоприятстващи екологичната и културната сигурност и защитата на населението и критичната инфраструктура (по 8 проекта). 57% от общия бюджет на всички 27 проекта в процес на реализиране се падат на проектите, повишаващи пътната и транспортната безопасност, докато само 3% представлява общата стойност на трите проекта в процес на реализиране, спомагащи за по-сигурна икономическа и социална среда чрез ползване на иновативни решения и технологии. (виж диагр. 6).

Диаграма 6. Брой проекти с бюджета им (в млн. евро), финализирани до м. май 2019 г. и в процес на реализиране до 2023 г. – по аспекти

Обобщение на резултатите

Въз основа на резултатите от сравнителния анализ може да се обобщи, че иновациите затвърждават позитивното си влияние при реализиране на ТГС между България и Румъния, спомагайки за повишаване на различните аспекти на сигурността.

Независимо от ръста на броя проекти в настоящия програмен период в сравнение с предходния 2007-2013 г., като негатив може да се отбележи все още недостатъчният брой трансгранични проекти с иновативен характер – едва 32% от общо 164 договорени проекта.

Това дава основание да се препоръча през новия програмен период 2021-2027 г. приоритетните оси, които ще бъдат включени в българо-румънската трансгранична програма, да насърчават още по-категорично въвеждането, разработването и прилагането на иновативни решения и технологии.

Заключение

В заключение е необходимо да се отбележи, че в процеса на проведеното изследване целта и задачите, заложи в настоящия доклад, са осъществени, а формулираната теза – доказана. Безспорно, влиянието на иновативните технологии, продукти и решения, като крайни резултати от трансгранични проекти, върху сигурността, е позитивно, а същевременно и степента на разработване на иновативни трансгранични проекти между България и Румъния се повишава. В дългосрочен аспект очакваните резултати и ползи доказват, че иновациите ще заемат все по-приоритетно място в разработването и реализирането на трансгранични проекти.

Използваната методика за изследване ролята на иновациите спрямо различни аспекти на сигурността може да бъде приложена и за останалите трансгранични партньорства, в които участва България – с Гърция, Турция, Сърбия и Северна Македония.